

نوسەر له بەردەم شانۆی نەتەوهیی کویا

هه‌موو ئەم ناوانه‌وه، مۆسیقا و سه‌ما و گۆرانی، ریتمی یه‌که به‌یه‌که‌ی تاکه‌کانی ئەم کۆمه‌لگه‌یه‌یه. هه‌یج که‌سه‌یک، هه‌ژار، یان ده‌وله‌مه‌ند، خاوه‌ن ده‌سه‌لات، یان که‌سه‌یکی ئاسایی، خاوه‌ن پروانامه‌ی به‌رز، یان سۆزانی و بێلایه‌نه‌کان، به‌بج مۆسیقا و ئاوازی ریتم و گۆرانی ناژین. ریتم و گۆرانی به‌شاده‌ماره‌کانی خۆین و جومه‌گه‌کانی جه‌سته و گوزارشته‌کانی ده‌موچاویانه‌وه دیاره‌(٥).

میوانداری هه‌م‌نگوای

له‌ گۆره‌پانه‌کانی ناوچه‌ی هه‌فانای کۆن و شه‌قام و کۆلانه‌کانی ده‌وره‌به‌ریدا، که‌رنه‌قالتیکی سه‌ما، شانۆی پانتۆمایم و ئاوازی مۆسیقا پیکداچوون، ئاره‌قه‌ی ناوچه‌وان، تیشکی خۆر، جموجوولیکی گه‌وره‌ی خه‌لکی و هاتوهاواری فرۆشباره‌ گه‌رۆکه‌کان بپوونه‌ به‌شیک زیندووی که‌رنه‌قالتکه‌.

دوای وچانیکی کورت له‌گه‌ل لیزای هاوده‌م به‌ شه‌قامه سه‌ره‌کیه‌که‌دا هاتینه‌ خواره‌وه و به‌ره‌و سه‌نته‌ری هه‌فانا و شانۆ دێینه‌که‌ی گه‌رن. لیروه‌وه به‌ ئۆتۆمۆبیلکی کری به‌ره‌و خانوه‌که‌ی ئیترنست هه‌م‌نگوای که‌وتینه‌ ری. سه‌عات و نیویک به‌ رینگایه‌کی قه‌ره‌بالغ و ناخۆشدا

ده‌ست وه‌زیری به‌رگری (راویل کاسترو) ی برا بچووک (١). ئەگه‌ر کاسترو ئەم سال، یان له‌ماوه‌ی چه‌ند سالی داها‌توودا بمریت، کویا چی به‌سه‌ر دیت؟ کۆمه‌لێ پرسیار له‌ پاره‌وه‌کانی ده‌سه‌لاتدارانی ولاته‌ گه‌وره‌کاندا تاووتوو ده‌کریت. کچی دوای کاسترو ده‌سه‌لات ده‌گریته‌ ده‌ست، هه‌لوێستی ویلایه‌ته‌ یه‌که‌گرتوه‌کانی ئەمه‌ریکا چی ده‌بیت و کویا تا چه‌ند ده‌توانیت پارێزگاری له‌ یاسا و رژیمة کۆنه‌که‌ی خۆی بکات.

له‌به‌ر ئەم هۆکارانه و زۆر هۆکاری تریش، بۆ نمونه باری هونه‌ر و ئاستی شانۆ و نازادی پاده‌رپین، بریارم دا سه‌ردانیکی ئەم ولاته‌ بکه‌م، تا له‌ نزیکه‌وه به‌ر له‌ گۆرانکارییه‌ بنه‌رته‌ی و چاوه‌روانکراوه‌کان، به‌کیتک له‌ دوا سه‌ریازگه‌ سۆسیالیستییه‌کان بپینم (٢)

هه‌فانا و وێستگه‌ی یه‌که‌م

ئێواره‌یه‌کی دره‌نگ گه‌یشتییه‌ فرۆکه‌خانه‌ی نێوده‌وله‌تی هه‌فانا و که‌هاتینه‌ ده‌روه‌وه، تاریکی ئاسمانی شاری گرتبووه‌وه و که‌زه‌بایه‌کی گه‌رم له‌ په‌نجه‌ره‌کانی ئەو ته‌کسییه‌ی که‌ گه‌یاندنییه‌ میوانخانه‌که‌مان، ختوکه‌ی ده‌م‌چاوی ده‌داین. هه‌ر دوای کردنه‌وه‌ی جانتا و دانانی که‌لوپه‌له‌کامان هاتینه‌ ده‌روه‌وه و به‌رپیکه‌وت له‌شه‌قام و کۆلانه‌کانی به‌شه‌ کۆنه‌که‌ی شاری هه‌فانا دا گیرساینه‌وه. دوای ته‌ماشاکردنیکی خه‌یرای شه‌قام و گۆره‌پان و کۆلانه‌کانی ده‌وره‌به‌رمان، چووینه‌ قاهوه‌خانه‌یه‌ک، پشوویه‌کی کورتمان دا، قاهویه‌که‌مان خواره‌وه و هاتینه‌ ده‌روه‌وه، به‌هۆی ئافره‌تییکی ریتبواره‌وه چووینه‌ باره‌که‌ی هه‌م‌نگوای (٣).

نوسه‌ری گه‌وره‌ی ئەمه‌ریکی (ئیرنست هه‌م‌نگوای) بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ له‌ شاری هه‌فانا ژیاوه و کاریگه‌رییه‌کی قوول و به‌رفراوانی به‌سه‌ر ئەم شاره‌دا به‌جی هه‌یشتوو (٤). ئەم نوسه‌ره‌ رۆمانه‌ گه‌وره‌ و به‌ناویانگه‌کانی له‌م ولاته‌ نووسیون، که‌ له‌ سالی ١٩٥٤ خه‌لاتی نۆبل و ده‌ده‌گریت، له‌ هه‌فاناوه خه‌لاته‌که‌ی پێشکه‌ش به‌ کویا ده‌کات و ده‌لیت: (ئەم خه‌لاته‌ خه‌لاتی کویایه‌، چونکه‌ به‌ره‌مه‌کانم له‌ کویا و له‌گه‌ل خه‌لکی کویایی و به‌ تایبه‌تی ناوچه‌ی کویومه‌ردا نووسیون، منیش خۆم به‌ خه‌لکی ئەم ناوچه‌یه‌ ده‌زانم.) جگه‌ له‌ ئیترنست هه‌م‌نگوای. گیشارا و فیدل کاسترو پیناس و جیگای شانازی و نمونه‌ی بالا و به‌ها گه‌وره‌کانی خه‌لکی هه‌ژاری ئەم ولاته‌ن، به‌لام له‌سه‌روو

یه کیچک له ژووره کانی هه منگواى

فرۆکه یه کدا، پشتی زۆر به سهختی دهشکیت و هه رگیز به تهواوه تیش چاک نابیتته وه. به دمه ستیه کی به رده وام وا له م نووسه ره دهکات که چیتر توانای نووسینی نه مینتی، به م هۆیه شه وه هیمنگواى دوو چاری نه خوشییه کی خه مۆکی قوول و دهروونی گران ده بیت و له بهر نه نجامدا به کوشتنی خۆی کوتایی دیت.

کوباییه کان خانووبه ره که یان به شتیوه یه کی زیندوو پاراستوو، دهستکاری نه خشه ی ژووره کان، که لویه له و نه مۆسفیری گشتی ماله که یان نه کردوو، له بهر نه وه زیاتر هه ستییکی مال و ژیان به ته ماشا که ره ده به خشی، نه ک مۆزه خانه. له وه سه ره وه به پاسیکی زۆر گه وه و دریتز، که له کوبا خۆیان دروستی ده که ن، به ره و ناو شاری ها قانا گه راینه وه. رۆژه که مان بۆ میوانداری و به سه رکردنه وه ی نووسه ری گه وه ره ی نه مه ربکی ئیتر نیست هیمنگواى ته رخا ن کردبوو که گه یشتینه وه شاریش، به ماتۆری کرئ گه راینه وه بۆ به شه کۆنه که ی ها قانا و میوانخانه ی نه مپۆس مۆندۆس.

سه ره تا له باره که و شوینی دانیشتنه که ی هیمنگواى، دوای نه وه سه رکه وتینه سه ره وه بۆ نه مۆمی پینجه م و ژووری ژماره پینج سه د و یازده. به ریتوه به رایه تی نه م

به ری که وتین، پله ی گه رما به رز بووه وه و خه لکی له مبه ر و نه وه ری شه قامه که وه وه ستا بوون و گه ره کیان بوو، به شتیوه یه ک له شتیوه کان له گه لمان سوار بن. که گه یشتینه ناوچه ی سان فرانسیسکو دئ پاولا که ده که ویتته ده ره وه ی شاری ها قانا و ناوچه ی خانووبه ره گه وه و جوانه که ی هیمنگواى، چوینه قاوه خانه یه ک و له نه خشه و پلانه کانی سه ره دانه که مان ورد بووبنه وه. دوای نه وه بلیته کاغان کرپی و به پچ به هه وراز تیکدا سه رکه وتین، چهند له خانووبه ره که نزیک ده بووبنه وه هینده ش ناوچه که پاکو خاوتینر ده بوو، باخچه و دار و دره ختیکی گه وه و زۆر چوارده وری خانووبه ره که ی گرتوو ته وه و سیبه ر و هه وایه کی فینک و خۆش له گه رما به هیزه که ی نه و دوای نیوه رۆیه ده پپاراستین. خانووبه ره که ی هیمنگواى به Finca La Vigia نازده کراوه و تاکه مۆلکی کیشه که نه م نووسه ره له ده ره وه ی سنوره کانی ولاتی نه مه ربکا هه یبووه.

قه له مه تیژ کراوه کانی له گه ل چاویلکه که ی له سه ر میزه که ی دانراوه، عه ره بانه یه کی بچووکی گوێزانه وه ی مه ی خوارده وه به ته نیشت کورسییه کانی ژووری میوانه که یه وه، ویسکی، جن، براندی، کامپاری، تۆنیک، سوّده و شه رابی سوور له و رۆژه وه ی که هیمنگواى ماله که ی به جی هیشته وه، وه ک خۆی ماوه ته وه. رۆژنامه کانی نه و رۆژه ی که بۆ دوا جار له ماله وه بووه، تا ئیستا به کراوه یی له سه ر میزه کانه (٦). تیکرای ژووره کان، هیمنگوایه کی راوچیمان پییده ناسین، له سه ر ده رگاگان، له ژووری دانیشتن و میوانداری، شاخ و که لله سه ری ئاژه لی گه وه، کیوی و جوړاوجۆر هه لواسراون، زۆریه ی نه و ئاژه لانه هیمنگواى له دارستان و جه نکه له کانی ولاتی نه فه ربقادا راوی کردوون. یه کیچک له کتیبخانه گه وه ره کانی ژووری دانیشتنه که ی، تاییه ته به به ره مه که ی خۆی، به ئینگلیزی و به هه موو زمانه وه رگیت پرده کانی تر. کتیبه کانی ئیتر نیست هیمنگواى وه رگیت پرده کانی ته سه ر فه رهنسی، نه لمانی، ئیسپانی، سویدی، عه ره بی، گرتیکی و... تا د.

له لای چه بی پشت ده رگای ژووری نووستنه که یه وه، ئامیتری چاپ و نووسینه که ی له سه ر میز تیکی به رز به رچاوده که ویت، هیمنگواى له کاتی نووسیندا به پیتوه به ره مه کانی نووسیون، نه مه ش ده گه ریتته وه بۆ نه وه ی که هیمنگواى له کاره ساتیکی تیکشکان و که وتنه خواره وه ی

روکاری دهرهوی شانۆی «گرن»

باش. له شانۆیهك سه‌مای فلامینکو، له‌وی تریان بالیت، یان مۆسیقای کلاسیکی، شه‌کسپیر، یان لۆرکا پیتشکه‌ش ده‌کریت، رۆمانه‌کانی مارکیس به‌شیتویه‌کی به‌ریلاو له‌سه‌ر شانۆکان و به‌فۆرم و شیتوایی جۆراوجۆر نمایش ده‌کرین. مارکیس یه‌کیکه‌ له‌و نووسه‌ره جیهانیانیه‌ی که پیتگه و به‌هایه‌کی زۆر گرنگی هه‌یه. بێ گومان ده‌ولت و خودی کاسترۆ خۆی به‌هه‌موو توانایه‌کیانه‌وه له‌ پشت بلاو‌کردنه‌وه‌ی به‌ره‌مه‌کانی مارکیسدا، مارکیس هاو‌پیتی کاسترۆیه و یه‌کیکه‌ له‌و نووسه‌ره ده‌گه‌نانه‌ی که به‌ راشکاوی به‌رگری له‌ کوبا، شۆرشه‌که‌ی، سستمی ولاته‌که‌ی و خودی فیدل کاسترۆ ده‌کات.

شانۆی نه‌ته‌وايه‌تی کوبا

شانۆی نه‌ته‌وايه‌تی کوبا Teatros Nacionales de Cuba یه‌کیکه‌ له‌ ده‌زگا هه‌ره کولتوورییه‌ گرنگ و گه‌وره‌کانی کوبا و ده‌که‌وێته به‌رانبه‌ر گۆره‌پانی شۆرش و ئاهه‌نگه نه‌ته‌وايه‌تییه‌کان. ئەم شانۆیه له‌ سالی ۱۹۵۹دا کراوه‌ته‌وه و چه‌ندین هۆلی شانۆ و ستۆدیۆی تۆمارکردن و هۆلی بچووکي ئەزمونگه‌ری له‌خۆ ده‌گریت. له‌ناو ئەو

میوانخانه‌یه ژووره‌که‌ی هێمنگوايان به‌ چه‌شنی خانووه‌که‌ی، کردووه‌ته‌وه مۆزه‌خانه.

ئامبیری نووسینه‌که‌ی، که‌ره‌سته‌کانی ماسی گرته‌که‌ی، رۆژنامه و هه‌ندی له‌ کتیبه‌کانی له‌ ژووره‌که‌دا پارێزاون. په‌نجه‌ره‌ی ژووره‌که‌ به‌سه‌ر ده‌ریایه‌کی گه‌وره‌ی شینی ئاسمانیدا ده‌پوانی، له‌لای راستیه‌وه بازاره‌ قه‌ره‌بالغه‌که‌ی هاڤانا و له‌لای چه‌پیشه‌وه کۆشکی کلتیسا دێرینه‌که‌ی به‌رزبووه‌ته‌وه.

هێمنگواي میژووی کوبا و نه‌ژادی دانیشتوانه دێرینه‌کانی ئەم ولاته جیگای سه‌رنج و رامانی بووه و به‌ وردی له‌و میژووه‌ی کۆلیوه‌ته‌وه و هه‌ستتیی گه‌رم و لایه‌نگیرییه‌کی به‌هیتزی بۆ خه‌لکی ئەم ولاته هه‌بووه (۷).

هونه‌ر و شانۆ له‌ کوبا

له‌وای شۆرشه‌که‌ی فیدل کاسترۆوه زۆریه‌ی نووسه‌ر و هونه‌رمه‌ند و رۆژنامه‌نووس و که‌سایه‌تییه‌ کولتووری و بیرمه‌ند و رۆشنبیره‌کانی ئەم ولاته، پالپشتتییکی سه‌د له‌سه‌دی کاسترۆ و شۆرشه‌که‌ی ده‌که‌ن و کوباش ده‌که‌نه ناوه‌ندیکی گرنگی رۆشنبیری و کولتووری له‌ هه‌موو ناوچه‌که‌دا، به‌لام دوا‌جار کاسترۆ هیدی هیدی هونه‌ر و کولتووری ولاته‌که‌ی به‌ ریتجه‌یه‌کی تر دا ده‌بات و کوباش ده‌کاته سه‌ربازگه‌یه‌کی ناده‌موکراسی و هه‌ولتی سه‌رکووتکردنی وشه‌ی ئازاد و نووسه‌ر و هونه‌رمه‌نده‌کانیش ده‌دات و هه‌موو شتتیک ده‌خاته ژێر سانسۆر و رکیفی خۆیه‌وه، ئەو که‌سه‌ش وه‌ک فیدل کاسترۆ بیر نه‌کاته‌وه، له‌ به‌ندیخانه‌کان توند ده‌کریت (۸).

به‌لام له‌ گه‌ل هه‌موو چاودێری و قه‌ده‌غه‌کردنی بێ مۆله‌ت و سانسۆر و به‌ریه‌سته‌کانی تر دا، کوبا به‌ پیتجه‌وانه‌ی تیکرای ولاته کۆمۆنیسته‌کانی تره‌وه، سه‌نته‌ریکی گه‌وره‌ی کولتوورییه‌ به‌ هه‌موو شیتوه و شیتوازه‌کانییه‌وه. هه‌موو هه‌ریمتیک، ناوچه و گه‌ره‌کتیک، چه‌نده بچووکیش بێت، ناوه‌ندی کولتووری و رۆشنبیری خۆی هه‌یه، ئەم ناوه‌ندانه نمایشی مۆسیقای، سه‌ما، کۆنسیرتی مۆسیقای میلی و کلاسیکی، شانۆنامه‌ی کۆمیدی، میلی و کلاسیکی پیتشکه‌ش ده‌که‌ن. ئەم چالاکیانه هه‌میشه کراوه‌ن و به‌خۆرای بۆ بینه‌ران پیتشکه‌ش ده‌کرین، ئاستی ئەم نمایشانه زۆر به‌رز و کوباییه‌کان زبیره‌کانه هه‌موو شتتیک ده‌که‌نه هونه‌ریکی

كچه نهكتهرى كهرنهفالتىكى هونهرى له هافانا

دهچيته دهرهوه. هاملت كهسايه تيبه كى شورشگيره، هاملتيتىكى سوسىيالىست و دژ به دهسلاتى ئيمپريالىزم (ئهمهرىكا)، گلۇباليزم و بازاري نازاد تيددهكوشى. كوشكه كى پادشا، پادشا و دهستويتهنده كى زور به تاشكرا بهرجهسته و لاتة به كگرتوه كانى ئهمهرىكايان ده كرد نهك دانيمارك. هاويرتكانى هاملت به ئالاي سوره وه دواى رابه ره شورشگيره هله شه و توربه كيان دهكوه و سروودى شورشگيره نه نيتونه ته وه بى و مارشى كويا ده لئنه وه.

ههرچنده نهكته ره كان زور ليها تون و نه خشه ريژى و سينوگرافيا به شيويه كى ئيستيتىكى بهرز نه خشيترا بون، به لام زور زوو بيزار بوم و شانونامه كه م وهك قهوانىكى ساوا و كزنى سهرده مى رژيمى به عس دههاته پيش چاو. دلمان به خوماندا گرت و تا كوتايى نمايشه كه دانىشتين، هاملت كوژرا و هوراشيو ئالا و پديامى شورشه كى گه يانده كومهلانى خه لك و نازادىخوانانى جيهان!

بى گومان خويتندنه وهى هاملت و بهم شيتويه دهگه رپته وه بو دهسلات و قوولى شانونامه كه و تواناي شهكسپير. ههموه كه سىك، ههموه كه ليك، ههموه پرس

خانوه گهورديه دا، دوو هوئى سه ره كى تايبه تمه ندى خوى هيه و ههموو پيداويستيه هونه رييه كانيشى بو داين كراوه: يه كه ميان نه قبتلاندايه و دوو هزار و پينج سه د كهس دهگريت، دووه ميشيان كوقاروبيايه و ههشت سه د كهس له خو دهگريت. له م شانويه دا جگه له نمايشه كانى خويان، سيمينار، كورسى هونه رى، فيستيقالى شانويى، باليت، كونسيرتى گيتار و موسيقاي جاز پيشكهش دهكريت. ههروه ها گروهه ميوانه كانى دهره وهى كويا، له م شانويه دا نمايشه كانيان پيشكهش دهكريت (۹). جگه له شانويى نه ته و ايه تى چهندين گروهه و شانويى گهوره، بچووك، ته قلىدى، نه زمونگه رى، سياسى، كوميدى، شانويى بووكه له، شانويى مندالان، نهوجه وان و گه نجان، ئوپرېت و سه مائاميز... تاد له ههموو شار و شاروچكه كانى كويادا بلا بوونه ته وه و ههميشه رپورتوار و پرؤگرامى خويان هيه (۱۰)

هاملتيتىكى شورشگيره

كه گه يشتينه هافانا، ماوه بهك بوو شانونامه ي هاملت له شانويى نه ته و ايه تى پيشكهش دهكرا، دهستبه جى هه ولى به دهست هينانى بليتى شانونامه كه مان دا، به ماتوري كرى خومان گه يانده گوره پانى شورش و شانويى نه ته و ايه تى.

زور به تامه زروبييه وه چاوه روانى بينينى هاملت بوم، به ههرچوار لاي خومدا ده مروانى و سه بى كون و كه له به رى هوئى شانوكه و خودى خانوبه رى شانويى نه ته و ايه تيم ده كرد.

شانويى نه ته و ايه تى سمبوليتىكى گرنگى ده ولت، شورش و بزوتنه وهى شانويى كوييه، ههروه ها دهروازيه كيشه بو دهره وه و گروهه و شانو ميوانه كان دينه ئهم كوشكه و شانوكارانى كويا به شانازيه وه ده روانه شانو نه ته و ايه تيه كيان.

هوئله كه جمه ي دههات و بينه رتكي زور تاماده بيون، خه لكى ناسايى هافانا، دهسلاتداران و ژماره به كى زور گه شتتبار كه له ههموو ولاتانى جيهانه وه بو بينينى هاملت هاتبونه شانويى نه ته و ايه تى. له گه ل دهسپىكى نمايشه كه، تيشكىكى به هپز له ناوه راستى شانوكه دهدرت، هاملت به جلوبه رگى سه ربازييه وه ده رده كه ويت، زياتر له كه سايه تى گيشارا دهچيت، نه فه سىكى قوولى له سىگار كه ي دا و به تيرامان و تووره بيه وه دهروانته بينه ران، سىگار كه ي فرى دا و به پى دهيكورتيته وه و

دیه نیک له
کهرنه فالیتکی
هونهری له هافانا

گهورهی کوی خاتوو ئه لیسیا ئه لونسویه (۱۲).
بهر له دهست پیکردنی نمایشه کان، به چه شنی عیراقی
سه دام، بهرپرس و هاوړی کۆمۆنیسته کان چه ند
وتاریکیان خوینده وه، له وتاره کانیاندا دوویاتی رۆلی
شۆرش و فیدل کاسترویی سه رکرده یان کرده وه و
تهقه لاکانی ئیمپرالیزمی جیهانیسیان بو تیکشکانی
ئیرادهی خه لکی کوبا ریسوا کرد.

خاتوو ئه لیسیا ئه لونسویه له ریزی یه که می بانیژهی
شانۆکه دانیشتوو که هاته ژووهره وه، وهک که سایه تیبیه کی
گه وهره له لایه ن بینهرانه وه پيششوازی لیکرا و به
چه پله ریزان به دوایه وه بوون تا له جیتگاکه ی خۆی
دانیشت.

نمایشه که خویندنه وه یه کی سۆسیالیستانه بوو بو
تراژیدیای (ئوتیللو)ی شه کسپیر و به شی کۆتایی
شانۆنامه که یان به ته واوه تی لابردبوو. له بری ئه وهی
بالیته که به کوشتنی دیزده مۆنه، ئوتیللو و یاگۆ کۆتایی
بیت، به ئیره یی و گومانه کانی ئوتیللو و گه مه پر له
قینه که ی یاگۆ کۆتایی دیت. ههر سێ کاره کته ره که وهک
سینه یه کی دژ و جیاواز رووبه رووی یه کتر ده بنه وه.

بی گومان به پیچه وانهی شانۆنامه که ی هاملیتی
شانۆی نه ته وا یه تیبیه وه، ئه م نمایشه زیاتر زمانی جهسته و
ئیسیتیتیکای جوولهی جهسته و سه ما رۆلی خۆی
ده گپرا. سه مازانه کان وهک ههر سه مازانیکی مۆدیرنی
ئه ورووی سه مایان ده کرد و له سه ر ئاستیکه ی بهرز
جهسته یان به کارده هیتنا و ئاوێزانی مۆسیقا

و هه موو شیکردنه وه یه کی سیاسی، ئابووری،
کۆمه لایه تی، فه لسه فی... تاد ده توانی خۆی له
رووداوه کانی هاملیت و بابه تی چیروک و
به سه رها ته که یدا بدۆزیتته وه.

شانۆی گره ن

بهر له وهی هافانا به جیبه هیلین و به ره و شاری ترینیداد
بکه وینه ری، بریارمان دا نمایشیکه ی بالیت له سه ر شانۆی
گره ن Gran Teatro de La Habana بیهینن. ئه م
شانۆیه یه کیته که له گرنگترین خانووبه ره دیرینه کان و
کۆشکیکی رازاوه ی هونه ری. شانۆکه ش زیاتر تایبه ته به
نمایشی بالیت و ئۆپیرا و به یه کیته که له گه وهره ترین
هۆله کانی شانۆ داده نریت له جیهاندا و ده که ویتته
ناوه راستی شاری هافانا وه.

ئه م شانۆیه ئه ندازباریکه ی خانووبه ره ی به لژیکی
نه خشه کانی کیشاوه و له سالی ۱۹۱۵د به ئۆپیرا
به ناوبانگه که ی فیردی (ناید) کراوه ته وه. ئیسپانییه کان
ئه م شانۆیه یان بو ده سه لاتنی خۆیان دروست کرده وه و
پرۆژه و به ره می هونه ری ئیسپانی و کۆبوونه وه
تایبه تیبیه کانی خۆیان یان تیدا گپراوه، گه وهره یی شانۆکه و
رازاو یی خانووبه ره که ش، گوزارشتیکه ی راسته وخۆی
ده سه لات و حوکمی ئیسپانییه کان بووه له م
ولاته دا (۱۱).

شانۆی گره ن ئیستا مه لبه ندی بالیتی نه ته وا یه تی
کوبایه و ههروه ها باره گا و شانۆی تایبه تی کۆریوگرافی

گروپیتیکی نۆزکیتسترای
مۆسیقای جیهانی له
کلاویه کدا پرۆژه دهکهن

کلاسیکییه که بیان دهکرد (۱۳).

جۆراوجۆر رازاوه تهوه و ههستیکی خوشی و
ئهتۆسفیتریکی ئاههنگامیتز به گهشتوگوزارهکان
دههخشی.

ترینیدا

کازبوهی بهرهبه یانی دووی نیسان به پیتلیکانه زۆر
باریک و پیتچاوپیتچهکانی ئه و خانووه دوو نهۆمییهی که
گرتبوومان، بهخۆمان و کهلوپهل و جانتا قورسه کافمانهوه
هاتینه خوارهوه. که دهرگه کهمان له دواي خۆمانهوه
داخست، هیشتا ههتاو نه کهوتبوو، گلۆیه زهردهکانی سهر
شه قامهکان زۆر به کزی دهسووتان و له چهند پشیلهیهکی
برسی و لاواز زیاتر هیچ بوونه وهرتیکی تر به دهروهوه نه بوو.
چهند ههنگاوێک بهرێ کهوتین تا چوینه سهر شه قامه
سهرهکییه که و له وپوه چووین بۆ تهرمینال و بهر وه شاری
ترینیدا کهوتینه رێ. دواي نیسه وهرۆیهکی درهنگ
گهیشتهین، تیشکی خۆر دابه زیبووه سهر زهوی و هالای
گهرمی و بۆنی جهستهی مرۆف تیکه لاو ببوون.

له م شارهدا چهندين مۆزهخانهی دانسقه ههن، بۆ نمونه
مۆزهخانهی میژوویی، مۆزهخانهی رۆمانتیکی،
مۆزهخانهی کولتووری، مۆزهخانهی ئیشی دهست و
تهنانهت مۆزهخانهیهکی شه پقه و کارگهیهکی
دروستکردنی هه موو جۆره شه پقه کوییه کانیشی تیدا به.

سانتا کلارا، یان شاری خهباتکاره پالاهوان و نازاکه

دواي دوو رۆژ له ترینیداوه رۆیشتهین بۆ سانتا کلارا،
ئه م شاره به شاری گیقارا ئامازهی بۆ ده کزیت و
دانیشتوانه کهی، شاره کهی خۆیان به (شاری خهباتکاره
پالاهوان و نازاکه) ناوزده کردوه، گیقاراشیان کردوه ته
کورێ خۆیان. ئه مهش بۆ رووداویکی میژوویی و
چاره نووسسازانهی گرنگ ده گهریتتهوه، له مانگی کانوونی
یه که می سالی ۱۹۵۸، دوا شه ره پارتیزانییهکانی
گیقارا له م شارهدا کۆتایی به رژی می دیکتاتۆری به تیستا
دههیتن و سهرکهوتنی یه کجاره کهی بۆ شوپشه کهی فیدل
کاسترۆ به دهست دههیتن. که له سالی ۱۹۹۷ ییشدا
ئیسک و پرووسکی گیقارا و هاوڕیکانی له یه کیک له
گۆرستانه به کۆمه ل و نهی نییهکانی ناوچه شاخاوی و
دوره دهستهکانی بۆ لیقیادا ده دۆزنه وه، بهرپوه ره سمیتی
فه رمی بهرز و به ئامادهی فیدل کاسترۆ و راوێلتی برای
له شاری سانتا کلارادا، سهرله نوێ به خاکیان

شاره که زۆر خنجیله و جوانه و له سالی ۱۵۱۴ دای بنیاد
نراوه، ئه م شاره پیتگه و به های تاییه تمه ندی میژوویی
خۆی هیه و له سالی ۱۹۸۸ دای ئۆرگانی یۆنسکۆی
نه ته وه یه کگرتووه کان خستوویه تییه لیستی ئاسه واره
جیهانییه دیرینه کانه وه. شه قامه کان بهردرپژن و بهرزی و
نزمییه کی زۆریان تیدا به و سیما دیرینه کهی خۆیان
به جۆریک پاراستووه، ههروهک ئه وهی زه مه ن له سه رده می
کۆلۆنیالیزمه وه وهستا بیت (۱۴).

یه کیک له شیوازه جوانهکانی ئه م شاره ئه وه به که
دیواری گهرک، مال و بازاره کانیان به رهنگی زهق و

ئافرهته سېپى پۆشهكان له
پېتناو نازادبوونى
پياوهكانياندا
خۆپيشاندان دهكەن

دهسپېرنهوه.

دوا ئارامگای گيفارا مینۆمىنتىكى گهورهيه و سالانه ههزاران كهس له ههموو جيهانهوه سهردانى دهكەن، گۆرهپانى مینۆمىنته كه په يكهريكى ئىجگار گهورهى گيفارای تيدا بهرزبووتهوه، نهۆمى خوارهوه به دهسته راستدا مۆزهخانهيهكى بچووكه و ههموو كهلوپهله تاييهتمهندهكانى گيفارای لى پارتيزاوه، له ههمان كاتدا پيشانگايهكى فۆتۆگرافى ژيانى گيفارا، له مندالىيهوه تا دوا رۆژهكانى تهمهنى بهرجهسته دهكات. له پارهوپكى بارىك و دهرگايهكى گهورهوه له مۆزهخانهكهوه دهچيته دوا ئارامگايه گيفارا، ژوورپكى ساكار، ئەمۆسفيپىرىكى ريتوالئاسا، بهردهوامىيهكى زىندوو به كهسايهتى ئەو دهبهخشىت. گۆرهكهى له ديوارىكدايه و تيشكىكى رووناكى، به كزى له سههر و پينه كه يهتى و مهشخهلى ئاگرىكيش به بهردهوامى له ناوهراستى ژوورهكهدا دهسووتى، بىدنگىيهكى رهها، رېزىكى گهوره و سمبولىكى تاهه تايى شوپش پانتاييهكانى شوپنهكه داگير دهكات (١٥).

شۆرشى ئافرهته سېپى پۆشهكان

له گهراوه وهماندا چهند رۆژىكى تر له هاڤانا مايهوه، شانۆى كارل ماركس، فيستيفالى نيتونه تهوهيى سهما و مۆزهخانهى شوپش چهند ويستگهيهكى گرنگى دواپۆژ و ساتهكافمان بوو له كوبا (١٦). من و ليزاى هاوړىم بهر له گهشته كه مان و له سوپد

چيروكى ئافرهته سېپى پۆشهكافمان بىستبوو، ههندى رېپۆرتاژيشيان له سههر بلاوكرابوونهوه، له بهر ئەوه بهلايهوه گرنگ بوو كه ئەم ئافره تانه ببينين و قسهيان له گه ل بكهين.

نزيكهى په نجا تا شهست ئافره تىك ههموو رۆژانىكى يهك شه ممه به جلويه رگى سپىيهوه رېپىوان و خۆپيشاندانىكى هيمنانه دهكەن بۆ نازادبوونى ئەو هفتا و پينج پياوهى كه بهر له چوار سال گيراون و له سههر داواكردى نازادى بيروپا به بىست سال زىندان حوكم دراون. ئەو بهندكراوانه رۆژنامه نووس، نووسهر، هونه رهنه، و پينه گر، كارمه ندانى كتيبخانه كان، ديوكراسىخوزان و ههندى كه سانى ترى رۆشنبرى و هوشيارى كوبان و به بى ئەوهى داواى رووخانى رۆژىم، يان دژى فيدل كاسترو و رۆژمه كهى جهنگى بن، له زىندان ئاخراون (١٧). داواكارىيهكانى ئەو هفتا و پينج كه سه رۆشنبرى ته نيا توژى زياتر نازادى و نازادى پاده رپين و كرانه وه بووه به رووى جيهاندا.

ئەم ئافره تانه ژن، كچ، خوشك و داىكى ئەو هفتا و پينج بهندكراون و له سالى ٢٠٠٤ هوه ئەم رېكخراوه، يان بزاقه يان دروست كردوووه و بهرگه سپىيه كانيشيان سمبولى بى تاوانى رۆله و باوك و پياوه كانىانه.

به يانى زوو خۆمان گه يانده كلتيساى سانت تى رېته كه ئافره ته سېپى پۆشهكانى لى كۆده بنهوه، كلتيسا كه دهكه و پته يه كىك له ناوچه مۆدېرن و رازاوهكانى هاڤانا و زۆرىه ي باليۆزه خانه كانى ولاتانى ئەوروپا دهكه ونه ئەم

مۆسیقا پیشه‌په‌کی
به‌ده‌وامی خه‌لکی
کوبایه

ناوچه‌یه (۱۸).

به‌ئه‌نجام و چاره‌نووسی کوبا به‌ کوی ده‌گات: هیچ گۆرانکاریه‌ک، هیچ سه‌ریه‌ستییه‌ک، به‌ر له‌ مه‌رگی فیدل کاسترۆ روونادات، نه‌ک هه‌ر ئه‌وه، به‌لکو دوای مه‌رگی کاسترۆش ده‌ستبه‌جئ هیچ وه‌رچه‌رخانیتک روونادات.

براکه‌ی کاسترۆ ده‌سه‌لات ده‌گریته ده‌ست و تا ئاستیتک ئابووری ولات لیبرالیستیره ده‌کریت، هه‌روه‌ک ئابووری چین، به‌لام کۆنترۆل و سه‌رسنوور و سه‌رکۆنه‌کردن وه‌ک خۆی ده‌مینیتسه‌وه تا ئه‌و رۆژه‌ی نه‌وه‌یه‌کی نویی سیاسه‌تمه‌دار و سه‌رکرده‌ی مۆدیرن ده‌رده‌که‌ون، سه‌رکرده‌یه‌ک به‌بی جلوبه‌رگی سه‌ربازی و حکوومه‌تیکی مه‌ده‌نی، ئه‌وکات ده‌توانین بلتین شوێش کۆتایی پێها‌توه.

په‌راویزه‌کان:

(۱) کوبا له‌ هه‌زار و شه‌ش سه‌د دورگه‌ پێک هاتوه و ته‌نیا چوارده‌ میل له‌ شاری فلۆریدای ئه‌مه‌ریکاوه دووره‌دانیشتوانی ئه‌م ولاته‌ نزیکه‌ی یازده‌ ملیۆن و نیوه و ته‌نیا دوو ملیۆن و نیوی له‌ هاڤانای پایته‌ختدا ده‌ژی. له‌ سه‌دا په‌نج و یه‌کی دانیشتوانه‌که‌ی تیکه‌لاوه، بۆ نمونه له‌سه‌دا سی و هه‌وتی خه‌لکی سه‌پی و له‌سه‌دا یازده‌ی ره‌شپیتسه‌ و له‌سه‌دا یه‌کیشی خه‌لکی به‌ نه‌ژاد

چینییه.

زمانی ئیسپانی، زمانی فه‌رمی کوبایه و له‌پال دیانه‌تی مه‌سیحیدا، هه‌ر له‌ سه‌ده‌ی شازده‌وه، ئایینی ئه‌فرۆ- کوبا، به‌شێوه‌یه‌کی قوول ره‌گورپه‌یه‌ی داکوتاوه. به‌تایبه‌تی و له‌ کیتلگه‌ی شه‌کره‌کاندا کۆیله ره‌شه‌کانی ئه‌فه‌ریقا به‌شێوه‌یه‌کی ئاشکرا په‌په‌وه‌ی پیتوآل و دابونه‌ریته ئایینییه‌کانی خۆیان کردووه و تا ئیستاش ماوه‌ته‌وه.

(۲) فیدل کاسترۆ هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه له‌ناو ریزی قوتابیییه به‌ره‌هه‌لستکاره‌کاندا ده‌رده‌که‌ویت، یاسا ده‌خوینیت و ده‌بیسته پارێزه‌ر و هه‌ولێ ئه‌وه‌ی داوه له‌رێگای یاسا و ده‌رگا‌کانی دادگاوه، شه‌رعیه‌ت له‌ رژیمی (به‌تیه‌ستا) بسینیتسه‌وه، بئ گومان ئه‌و هه‌ولانه‌ی کاسترۆ بئ تاکام ده‌بن، له‌به‌ر ئه‌وه په‌نا ده‌باته به‌ر شوێشی چه‌کداری. کاسترۆ له‌گه‌ل سه‌د و شه‌ست و پینج هاوڕیتی چه‌کدار و له‌ بیست و شه‌شی ته‌مموزی سالی ۱۹۵۳دا هێرش ده‌که‌نه سه‌ر ناوچه‌یه‌کی گرنگی سه‌ربازی له‌ شاری سانتیاگو، به‌لام هێرشه‌که‌یان شکست دینێ و کاسترۆش ده‌سگیر ده‌کریت و ده‌دریت به‌ دادگایه‌کی سه‌ربازی. کاسترۆ له‌و دادگایه‌دا وه‌ک پارێزه‌ریک داکۆکی له‌خۆی ده‌کات و له‌ وتاری به‌رگری کردنه‌که‌یدا ده‌لێت: میژوو من نازاد ده‌کات، نه‌ک دادگاکه‌ی ئیوه. کاسترۆ یازده‌ سال زیندانی ده‌کریت و دوای ئه‌وه ده‌چپته مه‌کسیکو. له‌وێ بزووتنه‌وه‌ی بیست و شه‌شی ته‌مموز دروست ده‌کات، ناوی بزووتنه‌وه‌که‌ش له‌ خودی ئه‌و

هونه رمه نديک له سهر
شه قامه کانی هافانا
سهما دهکا

دنياوه خه لکی که دینه کوبا، رويان تیده کهن و نهو جوړه شهراب و خواردنه وه قورسانه، بو نمونه Dai-guiris, Mojitos ده خوښه وه، که هیمنگواي خواردوونیه تیبه وه.

(۴) ئیرنست هیمنگواي بو یه کهم جار و له سالی ۱۹۳۲د سهردانی کوبا ده کات، نه سهردانه خوښه ویستیه کی گه وری نه و لاتنه له لای هیمنگواي دروست ده کات. هیمنگواي له سهره تادا به نیازی ته نیا دوو هفته دیته کوبا، به لام دوو مانگ ده میتیته وه. نه نووسره عاشقی زه ریا و حه زتیکی گه وری راوه ماسی ده بیه ستیته وه به ولاتی کوبا و شاری هافانا وه، دواي چهند سهردانیکي تر، له سالی ۱۹۳۹د به ته واهتی له دوورگه رازاوه یه دا جیگیر ده بیت. سهره تا ژووریک له میوانخانه ی تامپوس میتدوس ژووری ژماره (۵۱۱) ده گرت.

ئیرنیست هیمنگواي زیاتر له بیست سالی ته مهنی له کوبا به سهر ده بات، له سهرده می به تیسته کانه وه تا دواي شوړشه که ی فیدل کاسترو، هیمنگواي له سالی ۱۹۶۰د کوبا جیدیلتی و ده گه ریته وه بو نه مریکا، به لام ته نیا دواي یه ک سال به دهستی خو ی کو تایی به ژیانی دیتی.

(۵) ریتم و موسیقا، گورانی و سهما پیگه و به هایه کی مه زنی لهم ولاته دا هیه، زن و پیانو، مندال و پیر، همیشه له سهر شه قام و کولانه کان، له مال و له گوره پانه گشتیه کانداهما ده کهن، گورانی ده لین و موسیقا ده ژهنن. گه لی کوبا، به هه موو چین و

هیرشه وه ناوزده ده کريت که له سالی ۱۹۵۳د شکستی هیناوه. نه بزوتنه وه یه به شپوه یه کی سیستماتیک و به زمانه ریژ، کوبایه کانی تاراوگه له خو ی کو ده کاته وه و ریکیان ده خات. ههر له مه کسیکو و لهم قوناغه دا فیدل کاسترو پزیشکی گه نجی نه رژه نینی مارکسی به ناوی (نه ریستو چی گیفارا) وه ده بینی. دواتر کاسترو له گه ل کومه لی پیشمه رگه ی چه کدار و له مانگی کانوونی یه که می سالی ۱۹۵۶د به به له میکی ماتور به ناوی (گرامه) وه ده گه رینه وه بو کوبا. سوپای به تیستا ناماده ی نه هیرشه ده بن و بهر له کاسترو و پیشمه رگه کانی ده گرن. کاسترو، راویلی برای و چی گیفارا هه لدین و له چیا سه خته کانی (سییره مالیسترا) دا خو یان ده شاره وه.

کاسترو و هاوړیکانی کو ل نادهن و سهر له نو ی له پاییزی سالی ۱۹۵۸د ده گه رینه وه و له سهری سالی ۱۹۵۹د هافانای پایته خت ده گرن و سوپا و پیانو کانی رژی می به تیستا راوده نین. چه کداره کان ههر خیرا حکومتی کی کاتی داده مزین و فیدل کاسترو ش، بو هه تاهه تایه ده کهنه سهره ک وه زیری نه حکومته ته.

(۳) ئیرنیست هیمنگواي زور قاوه خانه، مه یخانه و چیشته خانه ی تایبه تی خو ی هه بوون که به رده وام سهردانیانی کردوون، به لام له نیو نه شو پنانه دا La Bodeguita del Medio و La Flordita مه یخانه دلپه سهند و تایبه تیبه کانی بوون. نه مرې نه دوو مه یخانه یه بوونه ته جیگی گه شتوگوزار و له هه موو

توڙهه كانبيبه وه، خه لكانتيكي هه ژارن و له زور پيداويستي ژيان بيتهشن، به لام له برى ته وه گه ليكي دلخوشن و دهم به خنده و پيکه نين. کچيكي گهنج له يه کيک له شه قامه قهره بالغه کاني هاڅاناي کوندا، گوراني دهگوت، سه ماي دهکرد و بهو شيويه گه شتياره کاني له خوځي کونده کرده وه تا ده رامه تي روظانه ي دابين بکات. له پشويه کي کورتدا به پيکه نين و گالته وه گوتي: (تيمه تازه ترين جوړه کاني ته له فوني دهستي، يان کومپيوته رمان نيبه، به لام هه موو روظيک سه ما ده که ين، گوراني ده ليين و موسيqa ده ژه نين).

هم ولاته به به هه شتي رېتم و ناوازي موسيqa ناماژه ي بؤ ده گريت، زوريه ي رېتمه موسيqa يه کانبيش هه له هم ولاته وه سه چاوه يان گرتوه. ميژووي رېتم و موسيqa کوبي زور ديريته، هه مه چه شنه يي چه ندين کولتور له خوځيدا کونده کاته وه. بؤ نمونه ميژووي هم رېتمانه ده گه رېته وه بؤ هم کويلانه ي که له روظناوي نه فه رېقاوه هاتون. هم کويلانه له دواي ئيشوکاره سه خته کاني روظانه يانه وه، به نه يني و به هو ي رېتم خيرا و جوړاوه جوړه وه سه مايان بؤ خواوه نده کانيان کردوه. يه کيک له هوکاره گرنگه کاني هم رېتواله ئاينيبانه هم وه بووه که خواوه نده کانيان يارمه تيبان بدن، وزه و توانايان پي بيه خشن تا بتوان به سه ر ژياني کويلايه تي خوځاندا زال بن. دواتر وه چه کاني هم کويلانه توانويانه ئازادين و ژيانتيكي تر بؤ خوځيان دابين بکه ن، هيدي هيدي وه چه و فه رزه نده کاني تر رېتم و سه ما و گورانيان به نيو شاره کاني هاڅانا و ماتانزه دا بلاو کرده وه. جوړه پيکداچوون و تيکه لاوييه که له نيوان تراديشوني نه فه رېقايي و نه وروپي، کولتوري کوبي پيکديتي، هم کولتوره جياواز و پيکداچوه له موسيqa، شيعر و سه مادا زور به زه قي دپاره. ميژووي يه که پيکداچووني رېتمی نه فه رېقايي و موسيqa نه وروپي ده گه رېته وه بؤ شاري ماتانزه و ده وروپه ره که ي، هه له هم شاره کوبيه شه وه به هه موو جيهان به گشتي و نه مه ريکا و شاري نيو ئورلینسي به تايبه تي، بلاوده بيتته وه. نيو ئورلینسي نه مه ريکي به شاري موسيqa جازي جيهاني داده نريت، هم شاره له ولاتي کوبا و شاري ماتانزه وه فيري موسيqa ده بن، کاريگه ريبه کاني موسيqa و رېتمی کوبي به سه ر هم شاره وه ئيجگار گه وره يه. هم دوو شاره زور له يه کتره وه نزيکن و له نيوان شاري ماتانزه ي کوبي و نيو ئورلینسي نه مه ريکيدا ته نيا روبرايک هه يه. بؤ

به ره و پيشچوون و بره ودان به رېتم و موسيqa کوبي، به تايبه تيش هم موسيqa يه که رگ و ريشه که ي ده گه رېته وه بؤ موسيqa و رېتمی نه فه رېقي، چه ندين داموده زگاي تايبه تمه ند هه ن. بؤ نمونه له هاڅانا ده زگايه کي گه وره به ناوي Conjunto Folclorico Nacional دامه زراوه بؤ ليکولنه وه و پاراستني کولتور و تراديشوني سه ما، گوراني و موسيqa نه فه رېقي.

(۶) خانويه ره که ي ئيرنست هيمنگواي Finca La Vigia له سالي ۱۸۸۷ دا روظناوه و هيمنگواي له سالي ۱۹۳۹ دا کريويه تي. له سالي ۱۹۶۲ يشه وه کراوه ته موزه خانه. هه ره له دواي بلاويونه وه ي دنه گوياسي خوگوشتي هم نو سه ره له کوبا به گشتي و شاري هاڅانا به تايبه تي، داموده زگا کولتور يه کان هه موو که لوپه ل و نه تموسفير و شيوازي ماله که، وه که چون هيمنگواي تي دا ژباوه، کونده که نه وه و ده پپاريزن. بؤ نمونه له م خانويه ره يه دا کتبخانه ي هيمنگواي که هه شت هه زار کتیب له خو ده گريت. جلويه رگ و که ره سته تايبه ته کاني: سه بيلي جگه ره کيشان، ئاميري چاپ، تابلو و به ره هه مه هونه ريبه کاني وه که خوځيان دانراون.

(۷) کوبا له سه رده مه زور ديريته کانه وه خه لکي تي دا ژباوه، له سه ره تادا ئينديانه کان، هيندييه سووره کاني نه مه ريکا له م دوورگه يه دا ژباون. بؤ يه که م جار له لايه ن کولتوموس ده دوزيته وه و دواتر له لايه ن ئيسپانيه کانه وه تا چوار سه د سال دا گير ده گريت.

له سه ده ي چوارده دا، که ئيسپانيه کان دينه کوبا و هم دوورگه يه بؤ يه که م جار ده دوزنه وه، له نيوان هه شتا تا سه د هه زار هيندي سووري تي دا ژباوه. هه ره دواي چه ند ساليک ژماره ي هم هيندييه سوورانه به هو ي چه وسانده وه، کاري گران و نه خوشييه وه، ته نيا چه ند هه زار تيکيان ليده مينيتته وه و ئيستاش به ته واوه تي قه لاچو بوون. ئيسپانيه کان دواتر ناچار ده بن که نزيکه ي يه که مليون کويله ي نه فه رېقي به يته هم ولاته وه له کيکله ي شه کر و تووتندا کاريان پيکه ن. له سه ده ي حه قده شدا سه د و بيست هه زار چيني دينه هم ولاته وه، له سه ده ي بيستيشه وه جگه له ئيسپاني و نه فه رېقي، خه لکي تر له ولاته نه وروپيه کانه وه، له هاي تي، جامايکا، ولاتاني نه مه ريکاي لاتين و له نه مه ريکا وه دينه کوبا و نيسته جني ده بن. هم دوورگه يه بؤ يه که م جار له سالي ۱۸۹۹ دا سه ربه خوځي خو ي به ده ست هيئاوه، هه ره دواي سه ربه خوځي و به يارمه تي ديکتاتوره يه که له دواي يه که کاني کوبا وه،

به تايبيه تيش ماكادو Machado و به تيسستا Batista ده خريته ژير ركيڤ و ده سلا تي نه مهربكاوه.

له يه كي كانونى دووه مى ۱۹۵۹ دا فيدل كاسترو و گيفارا، شورشيكي گه وره به رپا ده كهن و نه م ولاته له ده ستي رژيمي به تايسته كان و نه مهربكا پرگار ده كهن. شورشه كهي فيدل كاسترو خاليكي و هر چه رخان ده بيت له ميژووي نه م ولاته دا. نه م سستمه سياسيي نوپيه هه موو بنه ما كومه لايه تي، نابووري، رامباري و كولتورييه كاني نه م ولاته و ژيانى رۆژانه ي خه لكي له بنه رپه ته وه ده گۆرپت.

ئيسستا دانيشتوانى نه م ولاته تي كه له يه كي سه يره، پيكد اچوونپي كه له نيوان نه م هه موو نه ژاد و رپه گه زه جيا وازانه دا: نه فهريقا، ئيسپانيا، كاريبين و نه مهربكا، كومه لگه يه كي فره كولتوره كه له هيج شونپيكي نه م جيهانه دا وپنه ي نپيه.

(۸) به پيى ده ستووري كويا نابيت هيج داهيتا نيكي نه ده ي و هونه ري رخنه يان دژ به شورپ بيت، هه موو چاپكراويك سانسور ده كريت و هيج فيلمپيكيش به پي چاوديري سانسور پيشان نادرپت. بو نمونه له سالي ۱۹۹۰ هه فيدل كاسترو هه موو جوړه رۆژنامه يه كي قه ده غه كرده وه و له و ولاته گه وره يه دا ته نيا دوو رۆژنامه ي چهن لاپه رپي ده رده چن. يه كه ميان Granma زمانحالي حزبي كومونيسي كويا به و سي رۆژ له هه فته به كدا ده رده چپت، دووه ميشيان رۆژنامه ي Tra-bajadores به و سه ر به رپكخراوه پيشه ييه كانه، نه م رۆژنامه يه وه ك هه موو بلاو كراوه يه كي تر له ژير چاوديري به كي توندى رژيمدا بلاو ده كرتيه وه. له سالي ۱۹۹۵ يشه وه ته ماشا كردنى هه موو كه ناله كاني ته له فزيون و رۆژنامه جيهانپيه كان قه ده غه كراون.

(۹) هه ردوو سال جاريك فيستيڤاليكي به ناويا نكي نيونه ته وه يي شانوله شاري هافانا سازده كريت Festival Internacional del Teatro. له م فيستيڤاله دا جگه له ولاتانى نه مهربكا ي لاتين و نه فهريقا، ئيسپانيا، رويوسيا و هه ندى له ولاته نه ورووي و عه ره به كانيش به شدارى ده كهن.

(۱۰) گرنگترين شانوكاني شاري هافانا برپيتن له شانوى Teatro Hubert de Blank، نه م شانوپه زياتر شانونامه ي نووسه ره گه وره كاني نه م سه رده مه به ره م ده هپن. شيوازى نمايشه كانيان هاوچه رخ و ته كنيكيكي به رز و هه نديك جار ته قليدى له خو ده كريت.

شانوى Julio A Mella هه موو شيواز و فورم و ته كنيكه كان تاقي ده كه نه وه و زياتر له گه ل رۆژگاردا خو يان ده گونجپن.

شانوى El Sotano و Trianon نه فه سيكي مؤديرن و نه زمونگه ري له خو ده گرن، نه م دوو شانوپه ده كه ونه ناوچه دووره ده سته كاني ده ره وه ي هافانا و بينه ري تايبه تمه ندى خو يان هه يه. دوانپوه رپه ك و بو ماوه ي چهن كاتزميترپك به دواي نه م دوو شانوپه دا گه رپاين تا دۆزيمانه وه، به لام به داخه وه به هوي وه ستانى تامپري فينك كرده وه كه يان، نه يانتوانى له گه رمای نه و نيواره يه دا نمايشه كانيان پيشكش بكن.

شانوى Cafe Teatro Brecht موزكيكي رامباري، نه زمونگه ري، هه نديك جار راسته وخو و موسيقاناميز له خو ده كريت و نمايشه كانيان بو بينه ريكي هه لپژارده و هوشمهن پيشكش ده كهن و زورجار گه شتياراني نه م ولاته، بو بينيني كاريكي جياواز رووده كنه به ره مه كاني نه م گروه يه.

شانوى Guinol تايبه ته به شانوى بووكه له و له هر چوار وه رزي سالدا، نمايشه كانيان بو مندالان و هه نديك جار بينه ري گه وره ش پيشكش ده كهن.

به لام شانوى Teatro Amadeo Roldan نوركيستراي نه ته واپه تي كويا، موسيقاي كلاسيكي، نويپيرا و شانوى موسيقايي گه وره ي تيدا پيشكش ده كريت. شانوى La colmenita يه كتيكه له گرنگترين و به ناويا نگرترين گروه يه كاني شانوى مندالان و پرۆژه كانيان بو مندالانى ته مه ن هه وت تا پازده سالي پيشكش ده كهن. نه م گروه يه زورجار به خويتنده وه تايبه تمه ندى و جياوازه كانيان رووده كنه شاكاره كلاسيكيه كان (خونى نيوشه ويكي هاوين) شه كسپير يه كتيكه له نمايشه به رزه كانيان و بو چهندين ساله له رپورتواري شانوكه ياندا ماوه ته وه. له م نمايشه دا شانوى بووكه له، شانوى خه يالي سيپه ر، شيوازه كاني تری شانوى مندالان و گوراني و سه مايان تي كه لاو كرده وه و نمايشيكي خه ونثامپز و شاعيرانه ي راسته وخو يان بو مندالان خولقاندوه.

(۱۱) رووكاري ده ره وه ي شانوى گره ن به چوار گروه پ يه يكه رپا زوده ته وه. په يكه ره كان به به رزيپه وه ن و له هه موو لايه كه وه ده بينرپن. نه م په يكه رانه هونه رمه ندى ئيتالي Giuseppe Moretti به تايبه تي، له گه ل رۆنانى خانوبه ره ي شانوكه دا دروستى كرده وه. هه ر گروه يه ش

سمبوله بۆ پیتوهندییه‌کانی مرۆفایه‌تی، خۆپندن و زانیاری، مۆسیقا و شانۆ.

ئه‌کتهری گه‌وره‌ی فه‌ره‌نسی سارا بێرنارد له‌ سالی ۱۹۱۸دا یه‌کیک له‌ نمایشه‌کانی له‌سه‌ر ئه‌م شانۆیه‌ پیتشکه‌ش ده‌کات.

(۱۲) بالیتی نه‌ته‌وایه‌تی کوبا پابه‌سته به‌ ره‌وت و کاربگه‌ری و کاره‌کانی ئه‌لنسونیه‌وه، ئه‌م هونه‌رمه‌نده به‌ سه‌ما ده‌ست پێده‌کات، دواتر ده‌بیتته‌ کۆریۆگراف و دامه‌زرتنه‌ری بالیتی نه‌ته‌وایه‌تی کوبا. خاتوو ئه‌لیسا ئالونسۆیه‌ کۆمه‌ڵی شاکاری کلاسیکی به‌رزای پیتشکه‌ش کردووه و تا ئێستا له‌ رپیۆرتواری سالانه‌ی بالیتی نه‌ته‌وایه‌تیدا پیتشکه‌ش ده‌کرێته‌وه. ئه‌م هونه‌رمه‌نده به‌نیۆ سالدادا چووه و وه‌ک یه‌کیک له‌ هونه‌رمه‌نده گه‌وره و سمبوله‌کانی کوبا ناماژای بۆ ده‌کریت. ئێستا جگه‌ له‌ کاری کۆریۆگرافی، مامۆستای سه‌ماشه، کۆمپانیاکه‌ی له‌ هه‌مان کاتدا قوتابخانه‌یه و سالانه‌ چه‌ندین سه‌مازانی گه‌نجی کور و کچ پێده‌گه‌یه‌نیت.

(۱۳) له‌ هه‌قانا له‌م شانۆیه‌دا هه‌ردوو سال جارێک فیه‌ستیقایێکی نیونه‌ته‌وه‌یی گه‌وره‌ی سه‌مای مۆدیرن و بالیت سازده‌کریت. له‌م فیه‌ستیقالانه‌دا بالنده‌ی زه‌ریا و کارمن دوو شاکاری گه‌وره‌ن که‌ هه‌میشه‌ دووباره‌ ده‌کرێته‌وه.

(۱۴) ئه‌م شاره‌ له‌نیوان سه‌ده‌ی پازده و چه‌قده‌دا ناوه‌ندیکی گه‌وره‌ی بازرگانی شه‌کر و کۆیله‌ بووه و بازرگانه‌ ئیسپانیاییه‌کان ده‌سه‌لاتدار و سه‌رمایه‌داریکی زۆر گه‌وره‌ بوون و زیاتر له‌م شاره‌دا کۆیونه‌ته‌وه.

(۱۵) هه‌یج که‌سه‌یک هه‌نده‌ی گیفارا کاربگه‌رییه‌کی قوول و راسته‌وخۆی له‌نیوان دۆست و دوژمندا به‌جێ نه‌هه‌شتوووه. ئه‌م که‌سایه‌تییه‌ وه‌ک سمبولیکی ئازادی و رزگاری بۆ ولاتانی ژێرده‌سته‌ی جیهانی سیه‌م و پالنه‌وانیکی مه‌زنی دۆل و چیاکانی ولاتانی ئه‌مه‌ریکای لاتین، ده‌بیتته‌ دوژمنی یه‌که‌می (سی ئای ئه‌ی).

گیفارا له‌ شاری رۆساریۆ، له‌ مانگی حوزه‌یرانی سالی ۱۹۲۸دا له‌ ئه‌رژهنترین له‌ دایک بووه، نه‌ژادی بنه‌ماله‌که‌یان بۆ ئه‌ریستۆکراته‌کانی ئیسله‌ندا و ئیسپانیا ده‌گه‌ریتته‌وه.

گیفارا هه‌ر له‌ مندالییه‌وه‌ لاه‌واز بووه و نه‌خۆشی هه‌ناسه‌تونیدیشتی له‌گه‌لدا بووه، ئه‌م باره‌ ناله‌باره‌ی ته‌ندروستی وای له‌و منداله‌ کردووه که‌ هه‌ر له‌ سه‌ره‌تای ژیانییه‌وه‌ له‌ هه‌ول و ته‌قه‌للای ئه‌وه‌دا بیت که‌ به‌سه‌ر

نه‌خۆشی و لاه‌وازی جه‌سته و بێ هه‌یزیدا زال بیت.

له‌ سالی ۱۹۵۳دا خۆپندن بالای پزیشکی له‌ زانکۆی بۆینس ئایریس ته‌واو ده‌کات، له‌ بری ئه‌وه‌ی بیه‌سته‌ پزیشک، له‌ سالی ۱۹۵۲دا به‌ ماتۆریکی کۆن و له‌گه‌ڵ هاورپیه‌کی گیانی به‌گیانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌یدا، بۆ ماوه‌ی یه‌ک سال گه‌شتیک به‌نیۆ هه‌موو ولاتانی ئه‌مه‌ریکای لاتیندا ده‌که‌ن.

گیفارا له‌م گه‌شته‌ دوور و درێژه‌یدا رۆژانه‌ بیره‌وه‌رییه‌کانی خۆی تۆمار ده‌کات و دوا‌ی خۆی له‌ چه‌ند به‌رگیکدا بلاوه‌کرێته‌وه. ئه‌م بیره‌وه‌رییه‌ له‌ سالی ۲۰۰۴یشدا ده‌بیتته‌ فیلمیکی سینه‌مایی و قوئاغیکی گرنگی ژیا‌ن و بیره‌وه‌رییه‌کانی گیفارا به‌رجه‌سته‌ ده‌کات. ئه‌و گه‌شته‌ کاربگه‌رییه‌کی قوولی له‌سه‌ر ژیا‌نی گیفارا ده‌بیت و به‌ته‌واوه‌تی بیروبو‌جونه‌کانی ده‌گۆریت، بۆیه‌ هه‌ر له‌دوا‌ی ئه‌م گه‌شته‌وه‌ هه‌ست به‌ پینۆستی شۆرشیکی چه‌کداری ده‌کات بۆ له‌ناوبردنی نایه‌کسانی کۆمه‌لایه‌تی و به‌ده‌ست هه‌ینانی جیهانیکی تری پر له‌ ئازادی و سه‌ریه‌ستی. هه‌ر له‌م سه‌رده‌مه‌دا گیفارا به‌ره‌مه‌کانی کارل مارکس ده‌خۆینیتته‌وه، بیروباوه‌ری سۆسیالیستی کاری تیده‌کات و هه‌ست به‌ گرنگی ئه‌و تیزه‌ و گۆرانکارییه‌ چینایه‌تییه‌کان ده‌کات. جگه‌ له‌ کتێبه‌کانی مارکس و لینین، کتێبی میژوویی و ئه‌ده‌بیه‌ش زۆر سه‌رنجی راده‌کێشن، له‌ناو شاعیره‌کانیشدا، شیعره‌کانی (پابلونیرۆدا) ده‌بیتته‌ یه‌کیک له‌ هاورپێ نزیکه‌کانی.

له‌ سالی ۱۹۵۵دا گیفارا ره‌وانه‌ی مه‌کسیک ده‌کریت، له‌وێ هه‌مووشۆی کۆمه‌ڵی گرووی چه‌پ ده‌کات، هه‌ر له‌نیۆ ئه‌م گرووپانه‌شدا و بۆ یه‌که‌م جار فیدل کاسترۆ و راوولی برای ده‌بینن. گیفارا و کاسترۆ زۆر به‌ ئاسانی له‌یه‌که‌تر ده‌گه‌ن، یه‌که‌تری ته‌واو ده‌که‌ن و ده‌بینه‌ دوو هاورپێ نزیکی یه‌که‌تری. کاسترۆ ره‌ق و تووره‌ بووه، به‌لام گیفارا له‌سه‌رخۆ و به‌ پلان و ستراتێژ بووه. هه‌ردووکیان سه‌ر به‌ بنه‌ماله‌ی دیار و ده‌وله‌مه‌ند بوون، هه‌ردووکیان پشتیان کردووه‌ته‌ پێشه‌کانی خۆیان، کاسترۆ پارێزه‌ریکی دیار بووه و گیفارا پزیشک.

له‌ سالی ۱۹۵۶دا که‌ هه‌یرش ده‌که‌نه‌ سه‌ر کوبا، گیفارا وه‌ک پزیشکیک به‌شداری ئه‌و هه‌یرشه‌ ده‌کات، به‌لام له‌و شه‌ره‌دا له‌بری پزیشکیک، وه‌ک جه‌نگاوه‌ریک زۆر ئازایانه‌ دیتته‌ ده‌ست و دووپاتی ده‌کاته‌وه‌ که‌ ئه‌و زیاتر پارتیزانیکی چاونه‌ترسه‌ وه‌ک له‌ پزیشکیکی سه‌رکه‌وتوو. کاسترۆ له‌ سالی ۱۹۵۷دا گیفارا ده‌کاته

سەرلەشکری سوپاکە (کۆماندۆ). دواى شۆرشىش لەسالى ۱۹۵۹دا دەبیتە هاوولایتییەکی کوبایی و کەسایەتییەکی گرنج و سیاسەتمەدارێکی خوشەویست و دیار. بۆ نمونە لە حکومەتە کەمە فیدل کاسترۆدا دەبیتە وەزیری پیشەسازی و بەرپۆهەری بانقی دەولەت، بەلام ئەو بەم ژيانە قایل نابیت و لەسالی ۱۹۶۵دا واز لە کاری سیاسی و پۆستی وەزاری دەهینیت و ولانی کوباش جیدیلێ.

گیشارا لەسالی ۱۹۶۶دا دەچیتە پۆلیشیا و لەگەڵ گرووپیکی بچوو کدا شۆرشێکی تری چە کداری هەلەدەگیرسین، بە مەبەستی رزگارکردنی هەموو ولاتەکانی ئەمەریکای لاتین، بەلام دواى کەمتر لە سالیکی و رێک لە هەشتی تشرینی یەكەمی سالی ۱۹۶۷دا لە لایەن سوپای پۆلیشیاوە دەستگیر دەکریت و رۆژی دوايي و لە بەردەم ئەفسەریکی بەرزی سوپای ئەمەریکی و سی ئای ئەیدا، لە قوتابخانەى گوندیکی دوور دەستدا دەکوژیت.

(۱۶) هەموو سالیکی و لەمانگی نیساندا فیستیڤالیکی سەمای مۆدێرن و سەمای میلیلی لەشاری هافانا ساز دەکریت، ئەم فیستیڤالە بە یارمەتی و هاریکای ناوەندی نێونەتەویی سەما The Encuentro Internacional de Danza نامادە و رێک دەخریت. ئەم چالاکییە هەفتە بەک دەخایەن و لە هەموو گەرەک، گۆرەپان، شەقام و پانتاییەکانی بەشە کۆنەکەى هافانا دا نمایشی سەما پیشکەش دەکریت.

زۆر گروویی گرنج لەم فیستیڤالەدا بەشدارى دەکەن، بۆ نمونە گروویی سەمای کۆنتینمپۆریا، ئەم گرووپە بالیت و ریتمی کوبایی و چیرۆکی فۆلکلۆری کوبایی تیکەلا و دەکەن.

تێوانین لەسەر سەمایەکی مۆدێرن لەکوبا زۆر تاییەتە، جۆرە تیکەلا وییەک و پیکداچوونێکی هونەری و مۆتوربە کردنە لەنێوان سەمای بالیت، فۆلکلۆر و جۆرە کۆریۆگرافیەکی نوێ و شانۆی سەماتامپۆز، ئەم گرووپەش نوینەریکی گرنگی سەمای مۆدێرنی کوباییە. ئەو دەى جیگای ناماژە کردنیشە، تەکنیکیکی بەرزی گێرانەو، چیرۆکەکان لە جەستە و دیدی نمایشە سەماتامپۆزەکاندا بەرجەستە دەکات.

گروویی Lizt Alfonso Company زۆر بە سەلیقەن و لە کارەکانیادا سەما و ریتمی کوبایی، ئەفەریقایی و ئیسپانی تیکەلا و دەکەن.

گروویی Conjunto Folkorico Nacional de Cuba یەکیکە لە گرووپە دێرینەکانی ئەم ولاتە و لە سالی ۱۹۶۲وە دامەزراوە و تائێستا بەهەمان وزە و تواناوە کارەکانیان پیشکەش دەکەن. ئەم گرووپە سەماکانیان تیکەلە یەکە لە ئەفرۆ- کوبا و سەمایەکی ترادیشیونی، پرۆژەکانی ئەم گرووپە هەموو مپۆزوی سەمای کوبا لەخۆ دەگریت و لەسەر شانۆی Mella نمایشەکانیان پیشکەش دەکەن. یەکیک لە تاییەتمەندییەکانی ئەم گرووپە ئەو یە کە زۆر سەرکەوتوانە دەتوانن بێنەران تیکەلاوی خۆیان بکەن و لە کۆتایی هەموو نمایشیکیاندا بێنەر و سەمازانەکان پیکەو سەما دەکەن.

(۱۷) لەمانگی مارتی سالی ۲۰۰۳، لەسەرەتای هیرشەکانی ئەمەریکا بۆ سەر عیراق، هیژەکانی ئاسایش و سەربازی فیدل کاسترۆ، لە کاتی کدا کە هەموو میدیای جیهانی سەرقالی جەنگی ئەمەریکا/ عیراق بوون، هەلەدەکوته سەر هەموو ئەو کەسانەى کە بەشیوەیەکی جیاواز بێردەکەنەو. دەست بەسەر کامیرا، ئامپیری نووسین، کۆمپیوتەر، ئامپیری کۆپی کردن و رەشنووسی نووسینەکانیادا دەگرن، بە تاوانی رێگەگرتن لە مەترسییە ترسناکەکان بۆ سەر شۆرش و کوبا بەندیان دەکەن.

(۱۸) بەر لە سالیکی ئەم ئافرەتە سپی پۆشانە خەلاتی پەرلەمانی ئەورووپا بۆ مافەکانی مۆرۆت وەر دەگرن، بەلام هیچ کامیکیان تائێستا نەیان توانیو بەگەنە شاری ستراسبۆری بۆ وەرگرتنی خەلاتە کەیان. هەموو سەفەرکردنێکی دەرەو بە خەلکی کوبا قەدەغە یە و کوبا بۆ دانیشتوانی ئەم ولاتە وەک بەندیخانە یەکی گەورە وایە.